

OBVEZNO PRAVO

Stručni članak UDK 347.56

Materijalnopravno shvaćanje Vrhovnog suda o publikaciji pravomoćne presude kao obliku naknade neimovinske štete u medijskopравnim parnicama

Damir Jelušić, dipl. iur.*

Kad je posrijedi pričinjena neimovinska šteta, postoje novčani i nenovčani oblici pružanja satisfakcije oštećeniku, odnosno novčani i nenovčani oblici popravljavanja, saniranja i reparacije te vrste štete. U radu autor na temelju analize nekoliko recentnih revizijskih odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, povodom materijalnopravnih pitanja postavljenih u nekoliko tzv. izvanrednih revizija, prikazuje shvaćanje Vrhovnog suda prema kojem se neimovinska šteta pričinjena publikacijom medijskih (dez)informacija može popravljati samo onim oblicima popravljavanja, odnosno naknađivanja štete normiranim Zakonom o medijima, odnosno, *argumentum a contrario*, kad je u pitanju medijski pričinjena neimovinska šteta, oštećenik ne može posegnuti za oblicima reparacije reguliranim Zakonom o obveznim odnosima, pa tako ni od parničnog suda zahtijevati pravnu zaštitu u vidu nalaganja odgovornoj osobi da o njezinu trošku pravomoćnu kondemnatornu presudu objavi u mediju/ima u kojima je neimovinska šteta prouzročena.

Ključne riječi: mediji, neimovinska šteta.

1. NORMATIVNI ODNOS ZAKONA O MEDIJIMA I ZAKONA O OBVEZNIM ODNOSIMA

U kontekstu normativnog odnosa dvaju navedenih zakona, a kada je u pitanju odštetnopravna odgovornost za objavu medijskih (dez)informacija, nesumnjivo je da je Zakon o medijima¹ u odnosu na Zakon o obveznim odnosima² *lex specialis*, pa u aplikaciji na konkre-

tan slučaj njegove odredbe imaju pravni primat pred odredbama ZOO-a. Osim toga, posrijedi su konkurirajući propisi istoga pravnog ranga, osim ako ZM-om nije određeno drukčije, a određeno je zakonskom odredbom koja propisuje da se na utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete primjenjuju propisi o obveznim odnosima³. Dakle, kad je posrijedi utvrđivanje odgovornosti za štetu, odredbe ZOO-a nadopunjuju odredbe ZM-a, pa u pogledu tog pitanja konkurencije nema, ali ima kumulacije. Konačno, s obzirom na datum stupanja na snagu, ZOO je u odnosu na ZM *lex posterior*, me-

* Damir Jelušić, odvjetnik, Rijeka.

¹ Zakon o medijima (Narodne novine, br. 59/04, 84/11 i 81/13, dalje: ZM).

² Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11 i 78/15, dalje: ZOO).

³ ZM, čl. 21/3.

đutim, imajući u vidu specijalnost ZM-a, to ne dovodi do primjene pravila *lex posterior derogat legi priori*.

2. OBLICI POPRAVLJANJA NEIMOVINSKE ŠTETE PRIČINJENE OBJAVOM MEDIJSKIH DEZINFORMACIJA PREMA ZAKONU O MEDIJIMA

Zakonska odredba propisuje da se nematerijalna šteta u pravilu naknađuje objavljivanjem ispravka informacije, isprikom ako ispravak nije moguć, te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava⁴. Kada, dakle, ne bi bilo sintagme *u pravilu*, mogli bismo zaključiti da je ZM-om propisan *numerus clausus* oblika popravljjanja neimovinske štete pričinjene u medijima. Posrijedi su, naime, tri oblika ispravljanja štete - objava ispravka, objava isprike, ali prema Zakonu i u relevantnoj judikaturi zauzetom pravnom shvaćanju samo ako objava ispravka nije moguća, dakle ne *in cumulo* s ispravkom, te isplata pravične novčane naknade. Dakle, ZM-om su regulirana dva nenovčana i jedan novčani način pružanja satisfakcije oštećeniku, odnosno oblika reparacije neimovinske štete.

3. OBLICI POPRAVLJANJA ŠTETE PREMA ZAKONU O OBVEZNIM ODNOSIMA

Kada su posrijedi oblici popravljjanja štete regulirani ZOO-om, ako po strani ostavimo zahtjev da se ukloni opasnost štete i zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti kao dva obveznopravna instrumenta kojima se prevenira nastanak prijetee štete, odnosno da se prestane s pričinjavanjem štete koje je već započelo, imovinska se šteta popravljja uspostavom prijašnjeg stanja kao primarnim oblikom koji se u praksi gotovo i ne primjenjuje, te isplatom novčane naknade⁵. Neimovinska šteta se, pak, u novčanom obliku, u slučaju dokazane povrede prava osobnosti, ali ako parnični sud prosudi da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, popravljja isplatom pravične novčane naknade, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nije nema, s time da je sud pri odlučivanju o visini pra-

vične novčane naknade obvezan voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom⁶. U kontekstu nenovčane satisfakcije, ZOO oštećenika u slučaju povrede prava osobnosti ovlašćuje na impostiranje tužbenog zahtjeva kojim, na trošak štetnika, od suda može tražiti nalaganje činidbe objavljivanja presude, ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena, ili bilo što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom⁷.

4. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU OBLIKA POPRAVLJANJA ŠTETE PREMA ZAKONU O MEDIJIMA I ZAKONU O OBVEZNIM ODNOSIMA

A prima vista opažamo dvije temeljne sličnosti između oblika popravljjanja pričinjene štete prema navedenim propisima. Prva je sličnost da oba zakona reguliraju novčane i nenovčane oblike pružanja satisfakcije oštećeniku, uz opasku da ZOO prema odredbi čl. 1099. oštećeniku pruža mogućnost odabira većeg broja načina nenovčane satisfakcije nego što ih ZM pruža prema odredbi čl. 22/1. koja ih limitira na samo dva - objavu ispravka i isprike kad ispravak nije moguć. Druga je sličnost da je kod oba propisa zakonodavčeva intencija bila da se neimovinska šteta tek supsidijarno sanira isplatom pravične novčane naknade, a primarno pružanjem nenovčanih oblika satisfakcija. Konačno, glavna je razlika između oblika popravljjanja štete prema ova dva propisa u tome što je ZM kao specijalan zakon fokusiran na sanaciju štete nastale publikacijom medijskih (dez)informacija, a ZOO na naknadu na bilo koji način pričinjene štete. Naposljetku, u kontekstu sadržaja odredbe čl. 1099. ZOO-a dužni smo ukazati i na, prema našem mišljenju, egzistentnu materijalnopravnu normativnu pogrešku navedene odredbe. Naime, navedena odredba regulira pravo nenovčane satisfakcije na trošak štetnika ne uzimajući u obzir činjenicu da štetnik ne mora biti, a često i nije, ujedno i odgovorna osoba. Uostalom, primjerice, baš se kod štete nastale publikacijom medijskih (dez)informacija u ogromnom broju slučajeva štetnik i odgovorna osoba razlikuju jer

⁴ Ibid., čl. 22.

⁵ ZOO, čl. 1085.

⁶ Ibid., čl. 1100.

⁷ Ibid., čl. 1099.

je štetnik autor (dez)informacije, novinar, a odgovorna je osoba nakladnik medija.

5. MATERIJALNOPRAVNO SHVAĆANJE VRHOVNOG SUDA O NEDOPUŠTENOSTI SANACIJE NEIMOVINSKE ŠTETE PRIČINJENE PUBLIKACIJOM MEDIJSKIH (DEZ)INFORMACIJA PUBLIKACIJOM PRAVOMOĆNE PRESUDE O TROŠKU ODGOVORNE OSOBE

U nastavku citiramo relevantan dio obrazloženja presude Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojoj je Vrhovni sud u svojstvu revizijskog suda prvi put zauzeo materijalnopravno shvaćanje povodom pitanja postavljenog mu u tzv. izvanrednoj reviziji smatrajući da je zauzimanje pravnog shvaćanja o postavljenom pitanju bitno za jedinstvenu primjenu materijalnog prava i ravnopravnost građana:

... U odnosu na drugo materijalnopravno pitanje tužbenog zahtjeva odredbe čl. 1099. ZOO-a, u kontekstu ovog spora, radi se o pitanju od važnosti za jedinstvo u primjeni prava i ravnopravnosti građana, jer o tom pravnom pitanju ovaj sud još nije zauzeo pravno shvaćanje. Naime, tužitelj je odbijen s tužbenim zahtjevom kojim je tražio da se tuženiku naloži objava presude kojom je naloženo tuženiku da tužitelju, s temelja naknade neimovinske štete, isplati iznos od 10.000,00 kn. Navedeni iznos od 10.000,00 kn tužitelju je dosuđen iz razloga jer je kod tužitelja objavom dijela informacije u tisku tuženika došlo do povrede prava osobnosti objavom informacije o privatnom životu tužitelja, što je objavljeno u članku 22. rujna 2006. čime je došlo do povrede ugleda, časti i dostojanstva tužitelja. Dosuđujući tužitelju navedeno obeštećenje nižestupanj-ski su sudovi zaključili u prilog odgovornosti tuženika kao nakladnika za štetu tužitelju zbog objavljene informacije od 22. rujna 2006., u smislu čl. 21. st. 1. Zakona o medijima (Narodne novine, br. 59/04 - dalje ZM). Prema odredbi čl. 22. st. 1. ZM-a proizlazi da se nematerijalna šteta u pravilu naknađuje objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika, te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Odredbom iz čl. 21. ZM-a uređena je odgovornost nakladnika za prouzročenu štetu, koja može biti imovinska i neimovinska, te se pro-

pisuje dužnost nakladnika na naknadu štete koju drugome prouzroči informacijom objavljenom u mediju, a na postupak za utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete primjenjuju se propisi o obveznim odnosima, ako ZM ne propisuje drugačije. Slijedom navedenog, odredbe ZM-a o odgovornosti za štetu učinjenu u medijima, prema tom Zakonu, ne uključuju i reparaciju u vidu objavljivanja presude kako to tužitelj traži tužbenim zahtjevom s kojim je odbijen. Odredbom iz čl. 1099. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05 - dalje: ZOO) propisano je da u slučaju povrede prava osobnosti oštećenik može zahtijevati na trošak štetnika objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenjem izjave kojom je povreda učinjena ili što drugo, čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom naknadom. Navedena odredba ZOO-a opća je odredba prema kojoj oštećenik može zahtijevati objavljivanje presude, odnosno ispravka ili povlačenja izjave kojom je povreda učinjena, kada povreda prava osobnosti nije učinjena u medijima. Ako je, pak, ta povreda učinjena u medijima, onda se pravo oštećenika u odnosu na ispravak mora prosuđivati prema posebnom propisu, a to je za konkretni slučaj čl. 22. ZM-a, a ti posebni propisi, odnosno odredbe ZM-a ne uključuju i objavljivanje presude kako to traži tužitelj. Prema tome, samo se postupak utvrđivanja odgovornosti nakladnika za neimovinsku štetu prosuđuje primjenom općih propisa obveznog prava, ali se reparacija vrši po posebnom propisu i samo na način propisan odredbama ZM-a, što ne uključuje i objavu presude kojom je utvrđena neimovinska šteta i dosuđen odgovarajući iznos novčane satisfakcije. Stoga je pobijanom presudom pravilno preinačena prvostupajnska presuda i odbijen tužbeni zahtjev tužitelja za objavu presude u dnevnom listu tuženika⁸.

Navedeno pravno shvaćanje Vrhovni sud je ponovno deklarirao u drugim revizijskim predmetima, primjerice:

Predmet spora je tužiteljev zahtjev na obvezivanje tuženika naknaditi mu neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, a koja šteta je tužitelju prouzrokovana objavom informacija u dnevnom listu "... - broju od ... i dvobroju od ... i ..., kumuliran sa zahtjevom da se tuženiku naloži "da o svom trošku objavi prvostupajnsku presudu bez komentara na str. 10. (počevši od te stranice, pa do potpunog objavljivanja presude) idućeg broja dnevnog lista... Sporno je u revizijskom stupnju, a nakon što je odlučeno o tužiteljevu zahtjevu za naknadu prijetorne štete, i

⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1661/10-2.

taj je njegov zahtjev ocijenjen osnovanim i prihvaćen (što nije predmetom revizijskog ispitivanja), može li tužitelj s osnovom zahtijevati da se donesena presuda o njegovu zahtjevu za naknadu štete "o trošku tuženika" objavi u jednom od brojeva tuženikova dnevnog lista... Tužitelj je u reviziji postavio materijalnopravno pitanje: "Isključuju li odredbe Zakona o medijima primjenu pojedinih odredaba (konkretno čl. 1099.) Zakona o obveznim odnosima, ili konkretno, isključuju li odredbe ZM-a mogućnost da osoba kojoj je nesporno počinjena šteta povredom prava osobnosti, za koju je dobila i novčanu satisfakciju, od nkladnika medija traži objavu te presude u mediju putem kojega je šteta počinjena(?), i pritom je istaknuo da je to pitanje "važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni"... O pitanju koje je ovdje revident postavio revizijski sud je već zauzeo pravno shvaćanje u presudi posl. br. Rev 1661/10-2 od 3. studenoga 2010., a u kojoj je navedeno...⁹

Predmet spora u ovom postupku jest tužiteljev zahtjev za naknadu nematerijalne štete koju je tužitelj pretrpio zbog objave informacije u mediju kojeg objavljuje tuženik i zahtjev za objavu sudske presude kojom je tuženiku naloženo tužitelju naknaditi štetu o trošku tužitelja u cijelosti bez izmjena, dopuna i komentara. Prvostupanjski sud djelomično je prihvatio tužbeni zahtjev, pa je pozivom na odredbu čl. 22. st. 1. Zakona o medijima (Narodne novine, br. 59/04 i 84/11 - dalje: ZM) i čl. 1100. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08 i 125/11 - dalje: ZOO) tužitelju dosudio pravičnu novčanu naknadu u iznosu od 15.000,00 kuna s pripadajućom zateznom kamatom, kako je to navedeno u točki I. izreke, ujedno odbivši kao neosnovan dio tužbenog zahtjeva po toj osnovi postavljen preko 15.000,00 kuna. Nadalje, pozivom na odredbu čl. 22. st. 2. ZM-a i čl. 1099. ZOO-a prvostupanjski sud je naložio tuženiku da u roku od 15 dana o svom trošku objavi ovu presudu u cijelosti bez izmjena, dopuna i komentara (točka II. izreke). Drugostupanjski sud odbio je tužiteljevu žalbu kao neosnovanu i potvrdio prvostupanjsku presudu u odbijajućem dijelu, dok je djelomično odbio tuženikovu žalbu kao neosnovanu i potvrdio prvostupanjsku presudu u dosuđujućem dijelu kojim je tuženiku naloženo tužitelju isplatiti iznos od 5.000,00 kuna s pripadajućom zateznom kamatom. Drugostupanjski sud djelomično je prihvatio tuženikovu žalbu i preinačio prvostupanjsku presudu na način da je odbio

dio tužbenog zahtjeva po osnovi neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti u iznosu od 10.000,00 kuna s pripadajućom zateznom kamatom te tužiteljev zahtjev da sud naloži tuženiku da u roku od 15 dana o svom trošku objavi ovu presudu u cijelosti bez izmjena, dopuna i komentara. Tužitelj u reviziji postavlja materijalnopravno pitanje: "Ima li oštećenik pravo na objavu presude kojom je štetnik obvezan oštećeniku naknaditi nematerijalnu štetu zbog povrede prava osobnosti?" Ujedno se poziva na shvaćanje revizijskog suda zauzeto u odluci broj Rev-1433/92 od 28. rujna 1993. i pravno shvaćanje Ustavnog suda Republike Hrvatske zauzeto u odluci toga Suda broj U-III-1558/2000 od 19. veljače 2004. Pozivanje tužitelja u reviziji na odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-1433/92 od 28. rujna 1993. i odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1558/2000 od 19. veljače 2004. prema shvaćanju revizijskog suda ne predstavlja razloge zbog kojih bi u reviziji postavljeno materijalno-pravno pitanje bilo važno u smislu odredaba čl. 382. st. 2. i st. 3. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11 i 148/11-pročišćeni tekst - dalje: ZPP) jer u navedenim odlukama nije zauzeto pravno shvaćanje o obvezi objave sudske presude, kojom je dosuđena pravična novčana naknada po osnovi nematerijalne štete zbog objave informacije objavljene u mediju u smislu odredbe čl. 22. ZM-a. Tako je u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-1433/92 od 28. rujna 1993. zauzeto pravno shvaćanje o obvezi objave isprike/ispravka informacije kao načina popravka štete počinjene objavom pogrešne informacije u tisku u smislu Zakona o javnom informiranju (Narodne novine, br. 22/92), a ne u primjeni odredbe čl. 22. ZM-a. Nadalje, u odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1558/2000 od 19. veljače 2004. zauzeto je pravno shvaćanje u pogledu primjene odredaba čl. 21. i 30. Zakona o javnom priopćavanju (Narodne novine, br. 83/96, 105/97, 143/98, 20/00 i 96/01 - dalje: ZJP) i čl. 157. i 199. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 91/96 i 112/99). U toj odluci zauzeto je pravno shvaćanje da se pravnoj osobi čije su dostojanstvo, ugled i čast, pravo ili interes povrijeđeni netočnom ili nepotpunom informacijom, priznaje pravo na nenovčane oblike popravljavanja nematerijalne štete zbog povrede prava osobnosti pri čemu se ne radi razlika između fizičke i pravne osobe. Dakle, ni u toj odluci nije zauzeto pravno shvaćanje o obvezi objave presude kojom se dosuđuje pravična novčana

⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1933/14-2 od 23. prosinca 2014.

naknada za nematerijalnu štetu u smislu odredbe čl. 22. ZM-a u vezi s čl. 1099. ZOO-a. Međutim, čak i u slučaju kada bi se uzelo da je tužitelj pozivom na odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj Rev-1433/92 od 28. rujna 1993. i odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1558/2000 od 19. veljače 2004. izložio razloge zbog kojih smatra da je u reviziji postavljeno materijalno-pravno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, revizija tužitelja ne bi bila dopuštena jer postavljeno materijalno-pravno pitanje nije važno u smislu odredbe čl. 392.b st. 3. ZPP-a. Vrhovni sud Republike Hrvatske je o materijalno-pravnom pitanju koje je revident postavio u reviziji već zauzeo pravno shvaćanje u više odluka (npr. odluka broj Rev-1661/10 od 3. studenoga 2010., odluka broj Rev-1933/14 od 23. prosinca 2014.) u kojima je zauzeto pravno shvaćanje da odredba čl. 22. ZM-a ne uključuje popravljivanje, odnosno reparaciju nematerijalne štete i u obliku objavljivanja presude kojom je dosuđena pravičnana novčana naknada oštećeniku za nematerijalnu štetu koja mu je prouzročena objavom informacije u mediju. Odredbom čl. 22. st. 1. ZM-a propisano je da se nematerijalna šteta u pravilu naknađuje objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika, te isplatom naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Odgovornost nakladnika za štetu prouzročenom informacijom objavljenom u mediju uređena je odredbom čl. 21. ZM-a, kojom je, među ostalim, propisana dužnost naknade štete nakladniku koji informacijom objavljenom u mediju prouzroči drugome štetu, da šteta može biti materijalna i nematerijalna te da se na postupak za utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete primjenjuju propisi o obveznim odnosima ako ZM ne propisuje drugačije. Slijedom navedenog, odredbe ZM-a o odgovornosti za štetu učinjenu u medijima ne uključuju popravljivanje nematerijalne štete (reparaciju) u vidu objavljivanja presude kojom je dosuđena pravičnana novčana naknada oštećeniku za nematerijalnu štetu koja mu je prouzročena objavom informacije u mediju, što je tužitelj zahtijevao tužbenim zahtjevom koji je drugostupanjski sud, preinačenjem prvostupanjske presude, odbio kao neosnovan.

Odredbom iz čl. 1099. ZOO-a propisano je da u slučaju povrede prava osobnosti oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom naknadom.

Dakle, odredba čl. 1099. ZOO-a je opća na temelju koje oštećenik može zahtijevati objavljivanje presude, odnosno ispravka ili povlačenja izjave kojom je povreda učinjena, u slučajevima kada povreda prava osobnosti nije učinjena u medijima. Ako je, pak, takva povreda učinjena u medijima, onda se pravo oštećenika u odnosu na ispravak mora prosuđivati prema posebnom propisu, a to je za konkretni slučaj upravo ZM, koji u čl. 22. ZM-a ne uključuje popravljivanje štete objavljivanjem presude kojom je nakladnik osuđen na naknadu štete prouzročene objavom informacije u mediju, kako je to u ovoj pravnoj stvari tužitelj zahtijevao tužbenim zahtjevom. Prema tome, postupak utvrđivanja odgovornosti nakladnika za nematerijalnu štetu prosuđuje se primjenom općih propisa obveznog prava, ali se popravljivanje, odnosno reparacija takve štete vrši po posebnom propisu, i to samo na način propisan odredbama ZM-a, koji kao vid reparacije štete ne uključuje objavu presude kojom je oštećeniku dosuđena pravičnana novčana naknada za nematerijalnu štetu koju je pretrpio zbog informacije objavljene u mediju¹⁰.

U kontekstu navedenog, teško je ne složiti se s citiranim pravnim shvaćanjem imajući u vidu ustavnu odredbu koja svakom jamči pravo na ispravak javne vijesti kojom mu je povrijeđeno Ustavom i zakonom utvrđeno pravo¹¹. Dakle, i sam Ustav, propis na vrhu normativne hijerarhije, kao oblik popravljivanja neimovinske štete nastale objavom medijskih (dez)informacija anticipira objavu ispravka, a ne pravomoćne presude. Drugo, naravno da se nije teško složiti ni s primjenom pravnog pravila *lex specialis derogat legi generali* na kojem se citirano pravno shvaćanje bazira.

Međutim, uvijek postoji neko *ali. In concreto*, prema navedenom smo pravnom shvaćanju, s druge strane, pravno rezervirani barem iz četiri razloga. Prvi je razlog već spomenuta sintagma *u pravilu* sadržana u odredbi čl. 22/1. ZM-a. Jer da nje nema, navedenom bi odredbom bio reguliran *numerus clausus* oblika sanacije neimovinske štete prema ZM-u. No budući da ista postoji, jasno je da je zakonodavac inkorporiranjem navedene sintagme u zakonski tekst ostavio mogućnost i otvorena vrata da šteta bude naknađena i nekim drugim oblikom naknađivanja. Stoga se moramo priupitati koji bi to drugi oblik bio osim onih propisanih ZOO-om? Drugo, mi smo umjesto strogo formalističkog interpretira-

¹⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2038/13-2 od 2. rujna 2015.

¹¹ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 85/10 - pročišćeni tekst i 5/14).

nja propisa, nekako uvijek skloniji interpretaciji *in favorem* oštećenika, a u konkretnom slučaju to bi bila interpretacija o, u kontekstu reparacije neimovinske štete, kumulativnoj primjeni odredaba ZM-a i ZOO-a. Treće, prema našem pravnom shvaćanju u pogledu ovog pitanja relevantno je pravno shvaćanje Ustavnog suda spomenuto u citiranoj presudi Vrhovnog suda, a koje glasi: ... *Prema članku 21. stavku 5. ZJP-a, nakladnik je dužan naknaditi nematerijalnu štetu ako informacijom o osobnom ili obiteljskom životu, ili nekom drugom informacijom objavljenom u javnome glasilu povrijedi privatnost, dostojanstvo, ugled, čast ili koje drugo Ustavom ili zakonom zaštićeno pravo osobe. Osim novčane naknade predviđeno je obvezatno objavljivanje presude o naknadi štete (članak 28.) i zajamčeno pravo ispravka informacije (članak 30.). Pravo ispravka priznato je i pravnoj osobi čije su dostojanstvo, ugled i čast, pravo ili interes povrijeđeni netočnom ili nepotpunom informacijom, a ako je informacija uvredljiva, ima pravo na odgovor (članak 30. stavak 2. ZJP-a). Tom su odredbom ujedno pravnoj osobi priznata prava osobnosti na dostojanstvo, ugled i čast. Dakle, u odredbama članka 157. i 199. ZOO-a, kao i odredbama članka 21. i 30. ZJP-a, kojima se priznaje pravo na nenovčane oblike popravljivanja nematerijalne štete zbog povrede prava osobnosti, ne pravi se razlika između fizičke i pravne osobe. Stoga, po ocjeni Ustavnog suda, pravna osoba, na temelju tih odredaba kao pravne osnove, može zahtijevati prestanak radnje kojom se vrijeđa njezino pravo osobnosti, objavljivanje presude, opoziv izjave, objavljivanje ispravka ili nešto drugo čime se može postići svrha koja se postiže novčanom naknadom nematerijalne štete, pa se u ovom konkretnom slučaju odluka suda treba temeljiti na tim zakonskim odredbama. Zauzimajući ovo stajalište, Ustavni sud je imao u vidu i odredbu članka 38. stavka 4. Ustava koja jamči pravo na ispravak svakomu komu je javnom viješću povrijeđeno Ustavom i zakonom utvrđeno pravo¹²... Dopushtajući da griješimo u interpretaciji citiranoga pravnog shvaćanja, smatramo da je u njemu Ustavni sud uputio, u kontekstu naknade neimovinske štete, na kumulativnu primjenu odredaba ZM-a i ZOO-a. Konačno, četvrti, ujedno i najvažniji razlog naše rezerviranosti, leži u činjenici da najviši Sud naprijed navedeno pravno pravilo odnosno sentencu aplicira inkonzistentno i selektivno. Naš ćemo pravni stav obrazložiti zauzetim pravnim shvaćanjem Vrhovnog suda u odnosu na jednu drugu odred-*

bu ZM-a kojom je normirano da je nakladnik dužan naknaditi štetu koju prouzroči drugome informacijom objavljenom u mediju¹³. Prema našem pravnom shvaćanju navedene odredbe kojeg zastupamo dulje od desetljeća koliko je ZM na snazi, a upravo primjenom pravnog pravila prema kojem specijalni propisi derogiraju opće, u medijskopравnim parnicama radi naknade neimovinske štete pasivno legitimiran i deliktno odgovoran može biti samo, jedino i isključivo nakladnik. Međutim, Vrhovni sud je u jednoj svojoj sentenci zauzeo materijalnopravno shvaćanje da su u takvim parnicama pasivno legitimirani i deliktno odgovorni i autori informacije, dakle novinari: ... *Prema obrazloženju prvostupanjske presude, Zakonom o javnom priopćavanju nije predviđena odgovornost za štetu autora teksta koji je objavljen u javnom glasilu, zbog čega je odbijen tužbeni zahtjev u odnosu na drugotuženika. Stajalište je drugostupanjskog suda da u ovom slučaju valja uzeti u obzir da je tužitelj u smislu Zakona o javnom priopćavanju javna osoba, te da je tužitelj u nizu članaka objavljenih još od 1983. godine drugotuženika prikazivao u negativnom kontekstu, pa da je i tužitelj morao računati da će i o njemu biti stvoreni i izneseni negativni vrijednosni sudovi. Stoga drugostupanjski sud zaključuje da vrijednosni sudovi izneseni u spornim člancima nisu teži od onih kakve je tužitelj u svojim člancima iznosio o drugotuženiku, pa zbog nedostatka protupravnosti ocjenjuje tužbeni zahtjev u odnosu na drugotuženika neosnovanim. Izneseno pravno shvaćanje prvostupanjskog suda nije na zakonu osnovano. Zakon o javnom priopćavanju uređivao je odgovornost nakladnika za štetu koju informacijom u javnome glasilu prouzroči drugome, ali time nije isključeno pravo oštećenika i na naknadu štete po pravilima Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99, dalje: ZOO) od onoga čijom su mu radnjom uzrokovani duševni bolovi zbog povrede ugleda i časti (čl. 200. st. 1. ZOO-a), što u konkretnom slučaju znači da pod pretpostavkama iz čl. 154. ZOO-a za štetu odgovara i drugotuženik¹⁴...*

Dakako, citirano je pravno shvaćanje pretočeno i u judikaturu parničnih sudova nižih instanci, primjerice: ... *Odgovornost drugotužene D. J. B. ocjenjuje se prema odredbama Zakona o obveznim odnosima, čl. 1061. i 1100. ZOO-a, a ne prema odredbama Zakona o medijima. Drugotužena je zaposlena kod trećetuženog - Novog*

¹² Ustavni sud Republike Hrvatske, broj: U-III-1558/2000.

¹³ ZM, čl. 21/1., jedina je iznimka od tog pravila solidarna odgovornost nakladnika i glavnog urednika na temelju odredbe čl. 21/7. ZM-a.

¹⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1681/01-2.

lista. Sukladno odredbi čl. 1061. st. 1. Zakona o obveznim odnosima za štetu koju radnik na radu ili u vezi s radom prouzroči trećem odgovara poslodavac kod kojeg je radnik radio u trenutku prouzročenja štete¹⁵...

Dodajmo, zaključno, da naše pravno shvaćanje dijele i autor Opatić - ... lako smjer potrage za štetnikom, koji je Zakonom o medijima jasno i nedvosmisleno trasiran na nakladnika medija (iznimno i glavni urednik medija), dakle na svaku fizičku ili pravnu osobu koja putem medija objavljuje programske sadržaje i sudjeluje u javnom informiranju, bez obzira na tehnička sredstva preko kojih se njegovi urednički oblikovani programski sadržaji objavljuju, prenose ili su dostupni javnosti, odnosno novinski nakladnik koji objavljuje programske sadržaje putem tiska, postojeća pravna praksa tu je potragu ipak uspjela kompromitirati. Naime, domaća pravna praksa svesrdno i nekritički podržana odlukama sudova, dovela je do toga da osim tužbe usmjerene prema nakladniku, oštećenik tužbu može podnijeti i izravno protiv autora informacije (podatka, teksta, fotografije, crteža, karikature, filma, usmenog izvješća, vrijednosnog suda ili drugog priloga objavljenog u mediju), dakle protiv novinara kao fizičke osobe koja se bavi prikupljanjem, obradom, oblikovanjem ili razvrstavanjem informacija za objavu putem medija, te je zaposlena kod nakladnika na temelju ugovora o radu ili obavlja novinarsku djelatnost kao samostalno zanimanje, u skladu sa zakonom. Dio pravnih teoretičara podržava takvu praksu, pritom navodeći da takva tužba ima osnovu u Zakonu o obveznim odnosima. No neki teoretičari smatraju da za štetu nedvojbeno odgovara nakladnik, ali odgovornost nakladnika nije izvorna, već predstavlja vid odgovornosti za drugoga. Posljedica takve prakse je da oštećenik kao tužitelj može izabrati po slobodnoj volji zakon i pravnu osnovu prema kojima će se prosuđivati njegov zahtjev za naknadu štete počinjene objavom informacije u mediju, a time bira i osobu tuženika¹⁶..., kao i autor Abramović - ... Prema odredbi čl. 21. st. 1. ZM-a za štetu nastalu objavom informacije odgovara nakladnik. Jednaku su zakonsku odredbu sadržavali i Zakon o medijima iz 2003. u čl. 20. st. 1. te Zakon o javnom priopćavanju u čl. 22. st. 1. i čl. 29. Citirane zakonske odredbe, naizgled, izražavaju jasnu i trajnu intenciju

zakonodavca da za objavu informacije mogućem oštećeniku odgovara onaj koji ju je objavio, tj. putem medija prenio javnosti. Međutim, u praksi je došlo do neobičnog tumačenja navedene odredbe, pa sudovi ostavljaju mogućnost oštećeniku da bira zakon i pravnu osnovu prema kojima će se tužba prosuđivati (?!), pa s time da bira i osobu tuženika u sporu. Naime, neki sudovi dopuštaju tužiteljima da u slučaju kada se smatraju oštećenima objavom informacije za naknadu štete tuže ili nakladnika na temelju citirane odredbe ZM-a, ili autora informacije (novinara) na temelju čl. 170. i 200. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/99, dalje: ZOO), a dio teoretičara takvu praksu opravdava. U pravnoj teoriji ima i drugačijih mišljenja, prema kojima za štetu nedvojbeno odgovara nakladnik, ali odgovornost nakladnika nije izvorna odgovornost, već vid odgovornosti za drugoga. Tumačenje zakona prema kojem je "tužitelj ovlašten izabrati osobu (nakladnika ili novinara) protiv koje će zatražiti isplatu naknade štete" autor ovog članka smatra potpuno pogrešnim, i to iz nekoliko sljedećih razloga: a) pravno-tehnički, Zakon o medijima, kao i ZJP i ZJI, predstavljaju u odnosu na ZOO lex posterior i lex specialis. Prema izričitoj normi čl. 21. st. 3. ZM-a odredbe ZOO-a primjenjuju se tek supsidijarno. Zakoni koje treba primijeniti ne kumuliraju se nikada, već koji put konkurriraju, pri čemu je odabir zakona koji se mora primijeniti određen formulama koje postoje još iz rimskih vremena; b) teleološki, cilj za oštećenika trebao bi biti da umanjuje nastalu štetu. Od autora informacije uopće nije moguće postići prvenstveni način popravljivanja štete (objavu presude), dok se neki drugi vidovi popravljivanja štete (npr. pravična novčana naknada) od autora, po logici stvari, mogu naplatiti teže nego od nedvojbeno financijski moćnijeg nakladnika i c) intencionalno, čini se očitim da osim naprijed navedenih ograničenih mogućnosti ostvarivanja naknade od autora informacije (novinara), te da oštećenik u odnosu na novinara mora dokazivati barem grubu nepažnju (praktično najviši stupanj krivnje), pokušaj da se novčana naknada ipak ostvari od novinara ima prije svega kao motiv određenu namjeru kažnjavanja novinara. To se, pak, protivi odredbi čl. 200. st. 2. ZOO-a koja zabranjuje da se dosuđivanjem naknade pogoduje težnjama nespojivim s prirodom i svrhom naknade, a što osveta sigurno jest¹⁷.

Podsjetimo, naposljetku, da su prijašnji Zakon o

¹⁵ Općinski sud u Opatiji, P-369/06-40, potvrđeno Presudom Županijskog suda u Rijeci poslovnog broja Gž-171/2009, tako i Općinski građanski sud u Zagrebu, Pn-450/15-11 od 24. studenoga 2015.

¹⁶ Opatić, Nikola, Građanskopravna odgovornost novinara za počinjenju štetu zbog objavljene informacije u mediju, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 16.

¹⁷ Abramović, Andrej, Odgovornost za štetu nastalu objavom informacije, Hrvatska pravna revija, lipanj 2004., str. 32. i 33.

javnom informiranju¹⁸ i Zakon o javnom priopćavanju¹⁹ sadržavali odredbe prema kojima je nakladnik *ex lege*, u slučaju pravomoćne osuđujuće presude, istu bio obvezan publicirati u integralnom obliku.

6. ZAKLJUČAK

Prema zauzetom materijalnom pravnom shvaćanju Vrhovnog suda, a u kontekstu mogućih oblika sanacije neimovinske štete u parnicama radi naknade štete zbog

¹⁸ Zakon o javnom informiranju (Narodne novine, br. 22/92), čl. 37.

¹⁹ Zakon o javnom priopćavanju (Narodne novine, br. 69/03 - pročišćeni tekst), čl. 28.

povrede prava osobnosti pričinjene publikacijom medijskih (dez)informacija, oštećeniku na dispoziciji stoje samo oni oblici naknađivanja štete normirani ZM-om kao specijalnim zakonom. Odnosno, drugim riječima, na taj se način pričinjena šteta ne može reparirati oblicima reparacije reguliranim ZOO-om kao općim propisom, pa tako ni nenovčanim oblicima popravljivanja štete propisanim odredbom čl. 1099. ZOO-a. Oštećenik, dakle, satisfakciju može zatražiti u formi objave ispravka, alternativno isprike kada objava ispravka nije moguća, ili u vidu isplate pravične novčane naknade sukladno općim obveznopravnim pravilima, ali ne i u formi objave pravomoćne presude.

SUMMARY

SUBSTANTIVE STANDPOINT OF THE SUPREME COURT ON THE PUBLICATION OF FINAL JUDGMENT AS A FORM OF NON-PECUNIARY DAMAGES IN THE MEDIA LAWSUIT

When it comes to non-pecuniary damage there are financial and non-financial forms of providing satisfaction to the injured party, that is, cash and non-cash forms of repair, rehabilitation and reparation of this type of damage. The paper is based on analysis of several recent audit decisions of the Croatian Supreme Court, regarding the substantive issues raised in a number of so-called extraordinary audits, showing understanding of the Supreme Court according to which the non-pecuniary damage caused by the publication of media (mis) information can be repaired only by those forms of repairing or compensation for damage regulated by the Media Act, i.e., *argumentum a contrario*, when it comes to media non-pecuniary damage the injured party does not may resort to forms of reparation regulated by the Law on Obligations, not even ask from the civil court legal protection in the form of ordering the responsible person to publish on his expense the final condemnatory judgment in a media in which the non-pecuniary damage was caused.

Keywords: media, non-pecuniary damage.